CDA: tussen wenselijkheid en werkelijkheid

Waarom zijn wij hier en waarom sta en spreek ik hier? Daar is maar één reden voor: als een getuigenis dat wij bij elkaar behoren en ook bij elkaar willen behoren.

Niet om de ogen te sluiten voor de werkelijkheid, maar om blijk te geven van onze wil om ondanks die werkelijkheid tot elkaar te komen en bij elkaar te blijven. Het CDA wil een appèl zijn op ons volk. Vandaag op onze struikelende weg van wenselijkheid naar werkelijkheid is het allereerst een appèl op elkaar en op onszelf.

Fundament

Dat appèl geeft een fundament. Ik zeg dit niet voor deze gelegenheid. Twee jaar geleden heb ik op een partijraad van de ARP gezegd: wat ons aan KVP en CHU bindt, en wat links-rechts-schema's (die ook ons niet weinig bedreigen) verre te boven gaat, is een diepgeworteld vertrouwen in de kracht niet van de CHU of van de KVP of van de ARP, maar van het evangelie; niet in wat wij met het evangelie doen, maar wat het evangelie met ons kan doen.

Dat vertrouwen en die overtuiging is ook de achtergrond van wat het CDA in zijn statuten omtrent het richtsnoer voor het politieke handelen heeft uitgesproken en aanvaard.

Het drukt zwaar op mij, dat desondanks dit Congres wordt gehouden en mijn toespraak moest worden voorbereid en nu moet worden uitgesproken onder de last van de jongste discussies. Discussies, die niet betreffen het uitgangspunt zelf, maar de praktische betekenis en toepassing ervan. Wat ik zeer betreur is, dat deze discussies niet zijn gevoerd toen de problemen zichtbaar werden. Ik heb voor Woudschoten, opp Woudschoten en na Woudschoten (en op de AR-partijraad van mei ook in het openbaar) daarop aangedrongen. Daarom is er geen reden elkaar "verloochening van Woudschoten" te verwijten, want het verschil was bekend maar nooit goed aan de orde gekomen. Het heeft mij wel geraakt, dat het genoemde verwijt mij voorafgaand aan het zware beraad van donderdag publiek wel is gemaakt.

Geforceerd

Door het zo laat in discussie komen van de verschillen, dreigen deze nu geforceerd worden beslist door een resolutie,die de problemen niet oplost en alleen verplaats Dit behoef ik niet toe te lichten; iedereen kan het begrijpen en anders wel in de kranten lezen. Het is jammer, gezien ook de sfeer waarin de besprekingen donderdagavond werden gevoerd, dat de tweeërlei benadering die toen ter tafel was niet in de partijen, aan de basis, in bespreking komt. Ik heb gepleit voor öf een unaniem voorstel of nu geen voorstel. Dit is afgewezen. Daardoor wordt u nu voor een geforceerde beslissing geplaatst. Dit noodzaakt mij helaas mijn toespraak, in afwijking van mijn aanvankelijke bedoelingen, vooral daarop te richte Het verschil zit niet in de formulering van de grondslag. Het verschil zit ook niet in het al dan niet hanteren van een meetlat of het vragen van een persoon¬lijk geloofsgetuigenis. Die zinsnede in de ontwerp-resolutie trapt een open deur in en wekt alleen maar verkeerde suggesties omtrent andere bedoelingen.

Het is ook geen haarkloverij. Het kan helaas niet anders dan dat de beslissingen aan de hand van formuleringen worden genomen. Zeer subtiel lijkende verschillen kunnen voor de zaak die erachter schuil gaat, beslissend zijn. Om een voorbeeld ter verduidelijking aan de politiek te ontlenen; of voor de VN-resolutie over Israël de Engelse dan wel de Franse tekst wordt gevolgd, of het woordje "de" er wel of niet in staat, daarmee kan de veiligheid van Israël staan of vallen.

Zo beslissend kunnen op papier zeer subtiel lijkende verschillen zijn.

Ik hoop dan ook dat we het vandaag niet zoeken in subtiele formuleringen en interpretaties maar zullen discussiëren over de achterliggende zaken zelf.

Het gaat er niet om dat wij weleens zullen uitmaken wie er christen is en wie niet. Dat is en blijft voor ieders eigen verantwoordelijkheid en geweten. Het zijn caricaturen die de discussie bederven.

Tot de orde roepen

Waar het wel om gaat, is dat het aanvaarden van het evangelie als richtsnoer geen vrijblijvende zaak kan en mag zijn. Daar is het evangelie te kostbaar en te uniek voor. Zwaarder referentiekader dan het evangelie is er niet.

De vraag is niet; hoe goed christen iemand is, maar hoe serieus hij het principiële uitgangspunt van de door hem vertegenwoordigende politieke richting neemt voor zijn politieke activiteiten; in hoeverre het beginsel niet alleen op papier geldt, maar ook in het praktisch beleid als maatstaf en zelfs als voornaamste en laatste maatstaf zal functioneren, en waar je in die zin ook elkaar op tot de orde mag roepen. Niet als een last, maar als een bevrijding. Niet omdat je je aan het evangelie moet houden, maar omdat je ook (en zelfs) in de politiek mag wandelen aan de hand van Gods geboden en beloften.

Wat dit betekent, daarover spreek ik vanuit een bittere maar niettemin dankbare ervaring. De ARP was in 1973 verdeeld over de politieke koers op een wijze die elke niet-beginselpartij onherroepelijk zou hebben gesplitst.

Dat de ARP deze beproeving heeft doorstaan, dankt zij uitsluitend aan het vertrouwen dat het gemeenschappelijk beginsel sterker is dan ook het ingrijpendste actuele politieke inzicht. Ik heb ervaren en getuig er hier van dat een beginselpartij in staat, is stormen te doorstaan, waaronder een partij waarin uiteindelijk slechts het politieke program bindend is allang zou zijn bezweken.

Het heeft mij erg verdriet dat de discussies in de afqelopen weken door velen zozeer zijn herleid tot een meningsverschil of zelfs een conflict tussen Andriessen en Aantjes. Als dat de kwestie was, was het gauw verholpen.

Andriessen heeft het KVP-standpunt vertolkt en ik heb blijkens de verklaring van het partijbestuur het AR-standpunt vertolkt. Dat heeft niets te maken met een verkoeling tussen de heren A2. Integendeel. Ik kan mij niet anders voorstellen dan dat de gedachte, dat de ontwikkeling onze hechte samenwerking zou kunnen bedreigen voor ons beiden (tot in onze gezinnen toe) een schrikbeeld is, omdat die hechte

samenwerking van wat wel het politieke tweelingschap van het Binnenhof is genoemd, voor mijn gevoel bijna een deel van onze politieke motivatie is geworden.

Tweeërlei visie

Het gaat om heel iets anders. Het gaat om tweeërlei visie op de verhouding beginselpartij en open partij. Het CDA wil beide zijn. Daar zit spanning in, wat mij betreft: daar zit inconsequentie in. We hebben de open partij aanvaard.

Het CDA doet een broep op iedereen zonder onderscheid. Wij hebben ook de beginselpartij aanvaard: het evangelie zal richtsnoer zijn voor het politieke handelen. Dit moet beide tot zijn recht komen.

Ik kan mij voorstellen dat iemand zegt: het is niet consequent de open partij niet door te trekken tot en met de politieke vertegenwoordigers in de hoogste staatsorganen. Het zo consequent de open-partijlijn doortrekken leidt ertoe dat de statutaire grondslag, dat het evangelie richtsnoer zal zijn voor het politieke handelen, slechts tot een papieren regel en daarmee onwaarachtig en krachteloos wordt.

Omgekeerd kan ik mij ook voorstellen dat iemand zegt: het is niet consequent het principiële karakter van de partij niet door te trekken tot en met elk toetredend lid van een plaatselijke afdeling. Het zo consequent doortrekken van de beginselpartij-lijn leidt er echter toe dat het open karakter geheel verdwijnt en daarmee het beroep op iedereen onwaarachtig en krachteloos wordt.

Open partij en beginselpartij

Wij hebben beide aanvaard. Dat leidt tot een andere CDA dan de KVP van vandaag en het leidt tot een andere CDA dan de CHU en de ARP van vandaag.

Wij hebben beide aanvaard, open partij en beginselpartij. Dit kan niet anders betekenen dan dat zij ook in elkaar hun begrenzing vinden. De grens van de beginselpartij is, dat de openheid niet tot een loze kreet mag worden.

De grens van de open partij is dat het beginsel niet tot een papieren declaratie mag worden. Op die basis hebben wij elkaar gevonden inclusief de inconsequentie die dat naar twee kanten met zich meebrengt. Wie één van die inconsequenties eruit wil halen, verbreekt in feite het compromis en vraagt alsnog een eenzijdige keus. De voorgelegde concept-resolutie van de meerderheid van het CDA-bestuur, hoe mild ook geformuleerd, doet die eenzijdige keus. Ik waardeer in de resolutie, dat het geen nieuwe sussende formule is, die weer voor allerlei interpretaties vatbaar is maar inderdaad een duidelijke keus maakt. Maar het is wel een keus die de spanningsverhouding tussen beginselpartij en open partij eenzijdig ten gunste van de openheid beslist.

Richtsnoer voor het politieke handelen

Ervan uitgaande dat beginsel en openheid elkaar begrenzen, ligt die grens mijns inziens daar, waar het politieke handelen aan de orde komt. Daarover spreken de statuten immers met zoveel woorden: richtsnoer voor het politieke handelen.

Welnu, wil dit enige betekenis hebben, dat zal het moeten zijn voor degenen, die tot dat politieke handelen worden geroepen. Daarom heb ik voorgesteld de desbetreffende alinea in de concept-resolutie aldus te lezen: “CDA-leden, die zich beschikbaar stellen voor een vertegenwoordigende politieke functie worden geacht voor de uitoefening daarvan in te stemmen met het door het CDA voor het politieke handelen aanvaarde richtsnoer en het met inachtneming daarvan opgestelde politieke program”. "Wordt geacht". Dat wil zeggen: geen meetlat, geen handtekening, geen verklaring, maar geheel zelf de verantwoordelijkheid laten dragen door de betrokkene. "Voor de uitoefening van hun politieke functie". Dat wil zeggen: geen vragen naar persoonlijk geloof, doopbewijs, kerkgang, levensstijl of wat dan ook. Uitdrukkelijk alleen gericht op het politieke handelen. En de verantwoordelijkheid geheel laten bij liet geweten van de betreffende man of vrouw zelf. Ik betreur het dat dit door de meerderheid van het CDA-bestuur is verworpen, gezien ook de gevolgen die dit onvermijdelijk en noodzakelijk zal hebben.

Het gaat mij om het behoud van het CDA als politieke bedding van de eigen hoofdstroming naast de drie andere: liberalisme, democratisch-socialisme en marxisme.

Het CDA niet alleen voor 1975 en 1977, maar voor 1981 en verder. Het CDA als drager en uitdrager van een politiek, waarin het evangelie zowel in zijn bewogen wervende als in zijn ergernis oproepende kracht herkenbaar is.

Beginsel politiek nodig

Het evangelie geeft geen rechtstreekse richtlijnen voor het praktische politieke handelen. Dat is waar, maar het ademt wel een geest, die richting geeft aan het politieke handelen. Er is niet minder dan ooit, maar meer dan ooit beginselpolitiek nodig met de boodschap van verantwoordelijkheid, solidariteit, verzoening, dienend gezag, vrede door recht. Geen boodschap die naar de mens is, wel een boodschap die mens en medemens dient.

Niet om te heersen maar om te dienen

Een christen-democratische politiek, niet om de grootste te zijn, maar om de minste te zijn. Niet om elkaar de oren te wassen, maar om elkaar de voeten te wassen, zoals ik het eens in de Kamer heb gezegd. Niet om te heersen, maar om te dienen, Niet om nieuwe macht te verwerven of om oude macht te restaureren: het CDA is geen instelling van politieke monumentenzorg. Wel een christendemocratisch appèl, waarin niet ikzelf maar de ander centraal staat; niet Nederland maar de wereld. En een CDA, waarvoor de verhouding van de christenheid tot Israël een zaak is om wakker van te liggen. Een CDA, dat de ergernis die het evangelie altijd oproept niet uit de weg gaat; die ergernis niet zoekt maar ook niet schuwt. Het CDA voor een politiek, waarin de verwarring van voorrechten met rechten (hoe gemakkelijk

zien wij onze voorrechten niet voor onze rechten aan) wordt ontmaskerd; een politiek, waarin tot uitdrukking komt dat er geen rechten zijn die niet tevens en allereerst voorrechten zijn.

Een politiek die vanuit die instelling bijvoorbeeld ook de eigendom benadert.

Ik heb Van Agt eens de vraag horen stellen: hoe zit het eigenlijk met de sociale functie van de eigendom? Ja, ja, hoe zit het eigenlijk daarmee? Dat is de meest relevante vraag ten aanzien van de eigendom, veel relevanter dan de twistvraag over privébezit en gemeenschapsbezit. Een politiek die niet vraagt: hoe wordt ik of hoe wordt mijn groep of mijn electoraat er beter van, maar wat is er beter voor mens en samenleving.

Matheus 25

Het evangelie geeft geen rechtstreekse richtlijnen voor het politieke handelen.

Neen, maar het geeft wel richtlijnen voor het rechtstreekse politieke handelen, en soms wel degelijk heel concreet. Leest u er Mattheus 25 maar eens op na: Hongerigen voeden, dorstigen te drinken geven, vreemdelingen huisvesten, naakten kleden, zieken en gevangenen bezoeken. Maar dat moeten wij dan wel nu voor vandaag toepassen. Intussen zijn wij 2000 jaar verder, en kijk eens om u heen. De hongerigen wórden niet gevoed; zij sterven als ratten langs de wegen van hun uitgedroogde landen. En als wij 1% van ons nationaal inkomen voor ontwikkelingssamenwerking uitgeven hebben wij meer zorg over de vraag of die ene procent wel goed wordt besteed dan over de vraag of die 99% die wij voor onszelf reserveren wel goed wordt besteed.

De dorstigen worden niet gelaafd. Zij worden aan hun lot overgelaten. En als wij ons aan ons televisietoestel volzuigen met het vergif van de consumptie- reclame, dan zit ons de verhoging van de alcoholaccijns meer dwars dan de ellende van de dorstigen in de wereld.

En de vreemdelingen worden niet gehuisvest. Zij worden gediscrimineerd en uitgewezen. En wij laten ze uitwijzen, tenzij wij ze nodig hebben om het werk te doen waaraan geen Nederlander ondanks honderdduizenden werklozen zijn handen wenst vuil te maken.

De naakten worden niet gekleed. Zij worden uitgestoten.

En de gevangenen worden niet bezocht. Zij worden gemarteld. En wij vinden dat wij al heel wat doen (ik spreek over mezelf) als wij een kaart van Amnesty International als kerstgroet rondzenden in plaats van een zoete afbeelding van de herdertjes in Efratha's velden.

De wereld hunkert naar christelijke politiek

Geen plaats voor christelijke politiek? De wereld hunkert naar christelijke politiek! Een politiek, die spreekt voor wie geen stem hebben: die handelt voor wie geen handen hebben; die een weg baant voor wie geen voeten hebben; die helpt wie geen helper hebben.

Kunnen wij dan wel iets doen? Staan wij dan niet machteloos tegenover al deze geweldige noden? Ik weet dat het vooral in het gezelschap van vele anti-revolutionairen en Christelijk-historischen niet zonder risico is de naam van Dorothée Sölle te noemen. Maar waarom zouden wij haar alleen onder het theologische ontleedmes leggen, en niet ook horen de klacht en de aanklacht van een mens die niet los kan komen van Christus, maar steeds weer vastloopt op de christenen? In haar gedicht over het overwinnen van de machteloosheid springen als een bevrijding plotseling de woorden naar voren:

Bij ons heeft al eens iemand brood verdeeld

dat genoeg was

voor allen

Bij ons is al eens

iemand opgestaan

uit de doden.

Zo uniek, zo excusief is het evangelie. En zó is het richtsnoer voor het politieke handelen. Als dat niet herkenbaar is in een christen-democratische politiek, verdient het die naam niet.

Aan welke kant sta je?

Christelijke politiek wordt gekenmerkt door verantwoordelijkheid, dat wil zeggen dat je er weet van hebt verantwoording te moeten afleggen, antwoord te moeten geven. De eerste vraag, die aan een mens gesteld werd, luidde:

"Adam, waar ben je?" Dat is de vraag die ons gehele leven begeleidt, ook in de politiek, bij iedere beslissing telkens weer: mens, waar ben je? Waar sta je in de problemen van de wereld? Aan welke kant sta je?

Die eerste vraag zal ook de laatste vraag zijn die ons zal worden gesteld en dan zal hij niet luiden: "Hoe goed heb je verdiend?" (dat is de vraag die ons hier ook in de politiek te veel bezighoudt) maar: "Hoe goed heb je gediend?".

Het antwoord op de vraag die dan gesteld wordt, wordt hier gegeven.

Vanuit dat besef politiek te handelen, daarin wordt christelijke politiek herkenbaar. Daarin nemen we elkaar niet de maat. Daar lichten wij elkaar niet op door. Daar spreken wij elkaar wel op aan. Daar roepen wij elkaar wel mee tot de orde. Daar binden wij elkaar wel aan (en dat moet dan helaas wel formeel worden vastgelegd).

Dat is ons richtsnoer. En wie het voorrecht te beurt valt (want dat is het) als vertegenwoordiger van deze richting op verantwoordelijke posten tot politiek handelen te worden geroepen, wordt voor dat politieke handelen geacht daarmee in te stemmen. Het Christen Democratisch Appèl zal zo zijn, wil het werkelijk christen-democratisch zijn.